
АНГЛОМОВНА ВІЙСЬКОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ ТА ЇЇ ПЕРЕКЛАД

Куш Е. О.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-704-8-21>

ВСТУП

Історія життя та розвитку людства супроводжується постійними війнами та військовими конфліктами. Будь-яка країна боронить свої кордони, плекає та відстоює свою незалежність, свої цінності, життя своїх людей. Поряд із традиційними, історичними, з'явилися вже нові форми ведення війни (гібридні, інформаційні, психологічні), а послаблення загрози повномасштабної війни в тій чи іншій країні зовсім не означає припинення вдосконалення її військової сфери, системи озброєння, професійної підготовки її фахівців тощо.

Зазначені фактори впливають на розвиток військової підмови та термінології, яка слугує основним засобом кодування фахової військової інформації та позначення її професійних понять. Військова термінологія є одним із найбільш динамічних шарів спеціальної лексики нині, що, зі свого боку, визначає зацікавлення термінологів і лінгвістів ним та його вивчення у різних мовах.

Інтерес перекладознавців до військової термінології та підмови позначився на появі окремої галузі спеціальної теорії перекладу – військового перекладу. На сьогодні військовий переклад є окремим видом спеціального перекладу, спрямованим на дослідження специфіки перекладу текстів військової тематики та її фахових одиниць, а також усного спілкування у відповідній професійній сфері. Спільність предмета дослідження, якою є військова термінологія, а також детермінованість вибору способів та трансформацій перекладу особливостями форми та значення її одиниць зумовлює можливість комплексного вивчення їх структурних і семантичних особливостей, а також способів і трансформацій перекладу.

1. Структурні особливості англомовної військової термінології

Англомовна військова термінологія представлена однокомпонентними та багатокомпонентними одиницями. Однокомпонентні військові терміни англійської мови є не тільки кореневими словами (наприклад, *war, weapon, bomb, assault, fire, troops, battle, damage, defense, missile* та ін.), але й термінологічними одиницями, що утворюються шляхом афіксації. Указаний спосіб термінотворення виявляється в додаванні суфіксів і префіксів до коренів терміноодиниць. Найбільш продуктивним, за нашими спостереженнями, є суфіксальний спосіб творення англомовних військових термінів. За його допомогою утворюються терміни, що є:

іменниками (*-age: gunnage, frontage, anchorage; -al: withdrawal, aerial; -an: tactician, civilian; -ance: reconnaissance, resistance; -ancy: lieutenancy, expectancy; -ee: draftee, appointee; -ness: explosiveness, destructiveness*);

прикметниками (*-able: tankable, droppable; -al: regimental, conventional, operational; -ar: columnar, linear, vehicular; -ary: disciplinary, fragmentary, rotary; -ed: armored, cannoned; -ible: convertible; -ic(al): logistical, strategic, tactical*);

дієсловами (*-ize: weaponize, atomize, mobilize; -ate: calibrate, activate*).

До найбільш продуктивних суфіксів, за допомогою яких утворюються однокомпонентні військові терміни, є *-age, -al, -ate, -er*.

Менш продуктивним є префіксальний спосіб утворення терміноодиниць військової сфери, представлених:

іменниками (*re-: recruit, reconnoiter; over-: overkill, overrun, overpower; out-: outgeneral, outgun, outmaneuver, face-shot*);

дієсловами (*counter-: counterattack; em-: emplane, embus; en-: entruck, entrain, entrench*);

прикметниками (*non-: nonnuclear postwar; post-: postflight, poststrike; pre-: prewar, prelaunch*).

Нові реалії, пов'язані з розвитком комп'ютерних та інтернет-технологій, дають поштовх появі та поширенню нових слово- та термінотворчих засобів, зокрема префіксам *cyber-, e-, info-*, що також беруть участь у творенні англомовних військових термінів, наприклад: *cyberwar, cyberattack, cyberdefence, cyberweapon, e-bomb, infowar*. Вказані елементи отримали назву термінотворчі напівафікси¹.

Творення одиниць аналізованої термінології здійснюється і префіксально-суфіксальним шляхом, зокрема: *incursion, infantry, invasion, extraterrestrial, extravehicular, impassable, inaccessible, invinsible*,

¹ Зацний Ю. А. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу. Львів : ПАІС, 2007. С. 17.

interallied, irretrievable, irreplaceable, reconnoitre, underarmed, understaffed тощо.

Творення однокомпонентних військових термінів англійської мови відбувається і шляхом конверсії, що належить до морфологічних способів термінотворення. Конверсійною моделлю творення одиниць аналізованої нами термінології є N V, наприклад: *shell – to shell; rocket – to rocket; blockade – to blockade*. Одиниці, утворені за моделлю V N в аналізованій термінології, є поодинокими, наприклад: *to intercept – intercept*.

Складні терміни є мовними одиницями, що містять два чи більше слова. При цьому ці одиниці є цільнооформленими, можуть писатися разом чи з використанням дефіса. Більшість військових термінів англійської мови, утворених словоскладанням, містять два компоненти, наприклад: *aircraft, airlift, dogfight, battleship, breachblock, gunmental, gundrew, warhead, bomb-proof, trench-bomb, torpedo-plane*. Зустрічаються в аналізованій термінології також складні слова, що містять три компоненти, зокрема: *crossbowman, cruiser-gunboat*. Окремі складні терміни утворюються також із застосуванням суфіксації, тобто є складно-похідними, наприклад: *chariot-launcher, cruiser-carrier, grenade-launcher, air-delivered, gunlayer*.

Моделями творення складних військових термінів є:

N + N = N (*airlift, aircraft, battlefield, bridgehead, warhead, foxhole*);

N + prep + N = N (*air-to-tank, man-of-war, man-at-arms*);

N + Adj = Adj (*battlewise, infantry-heavy, seaworthy, trigger-happy*);

N + Part II = Part II (*air-delivered, battle-scarred, flash-burnt, helmet-mounted*);

Adj + N = N (*flattop, stronghold, strongpoint*);

V + Adv = N (*countdown, break-through*);

N + Part I = Part I (*armor-piercing, target-seeking*);

Adv + Part I = Part I (*hard-hitting, deep-diving, fast-landing*);

Adv + Part II = Part II (*hard-fought, least-engaged, well-staffed*);

Adj+Adj = Adj (*dual-capable, nuclear-free, military-economic*);

Adj + Part II = Part II (*atomic-powered, nuclear-propelled, nuclear-supported*);

V + Conj + V = (*fire-and-forget (missile), hit and run (tactic)*);

Adv + V = V (*outright*);

N + V (*manhandle*);

Adv+ V (*downgrade*).

Окрім вищенаведених моделей, уваги заслуговує і використання прикметників у складних військових термінах англійської мови, наприклад: *battlewise, infantry-heavy, seaworthy, trigger-happy*.

Більшість одиниць аналізованої термінології є терміносполученнями, що складаються з кількох компонентів, утворених синтаксичним шляхом, актуалізованим поєднанням слів. За кількістю компонентів терміносполучення англійської мови військової сфери поділяються на дво- та три-, чотири- та п'ятикомпонентні одиниці. Двокомпонентні одиниці представлені такими моделями:

N + N (*air raid, cluster bomb, germ warfare, cruise missile, ammunition dumps, shield wall, support trench, storm troop, shock force, recoil absorber, hand lever, vision slit, hull rigidity, assembly survivability, combat security, obstacle mine, drive sprocket, bottom plate, armor plate, armor protection, bottom plate*);

Adj + N (*senior lieutenant, acoustic torpedo, aerial torpedo, ballistic missile, long sword, supreme commander, major general, primary armament, active armor, executive officer, general staff, special staff*);

N + prep + N (*chief of staff, commander of the platoon, velocity of the target, war to the knife, war of nerves, fire-on the move, level of supply, agility on land, defense in depth, bombardment by gun, line of departure*);

V + N (*to perform a mission, to develop a position, to enter the list, to rush the objective*);

V + prep (N) + N (prep) (*to step up a war, to levy war on smb., to get an order through*);

Part I + N (*dosing operation, revolving turret, charging tank*);

Part II + N (*rifled gun, mounted combat, noncommissioned officer*);

N + Part I (*carpet bombing, pedestal mounting*).

Найбільш поширеними моделями, за якими відбувається творення двокомпонентних термінів, є N + N, Adj + N, N + prep + N, V + N. Крім того, велика кількість двокомпонентних термінів англійської мови військової сфери складаються з компонента, що є складним словом, а також компонента, вираженого простою за структурою лексемою, наприклад: *fire-control computer, night-time reconnaissance, tank-hunting system, fire-extinguishing system, high pressure gun, turret-traverse system, long-term tank, low-echelon commander, front-line units, low-velocity shell, live-fire gunnery, open-top turret, armor-piercing shell, fire-extinguishing system, band-based missile, tank-hunting team, battalion-sized units, four-segment sabot, multi-layer armor, all-weather missile*.

Трикомпонентні одиниці є також поширеними в аналізованій термінології. Вони створюються за такими моделями:

N + N + N (*air defense concentration, fire control survivability, target designation*);

Adj + N + N (*passive target detection, automatic fire direction, direct visibility range*);

P II + N + N (*required acquisition range, unrestricted emission control, distributed fragmentation warhead*);

Abbr + N + N (*SAM engagement zone, IFF systems jamming, OTH target location*);

Adj + Adj + N (*effective reflective area, defensive electronic warfare, active terminal guidance*);

Adj + Abbr + N (*organic AA defense, portable SAM weapon, light AA artillery*).

Менш поширеними є такі моделі:

N + Adj + N (*missile basic load, battery terminal equipment*);

Adj + P II + N (*defensive guided weapon, elevated radar platform*);

Adv + P II + N (*partially deployed formation, remotely delivered armament*);

N + Abbr + N (*multisensor AA unit*);

Abbr + A + N (*HE incendiary tracer*);

Adv + N + N (*near ground level*);

N + P II + N (*proximity fuze warhead*);

P II + Adj + N (*aimed quadrant warhead*);

P II + Abbr + N (*semifixed SAM system*).

Прийменникові моделі трикомпонентних військових термінів англійської мови представлені такими типами:

Adj + N + by + N (*electronic countermeasures by simulation, practical rate of fire*);

N + prep + N + N (*time of arrival method*);

N + N + prep + N (*radar field of view*);

N + prep + Adj + N (*verification by black boxes*);

prep + Adj + N + N (*at short halt fire*).

В особливу групу серед трикомпонентних виокремлюються терміни, що конструюються за моделлю N&N + N, тобто поєднуються не тільки підрядним, але й сурядним зв'язком: *track and guidance radar, transporter and launch tube* тощо.

Чотирикомпонентні одиниці також є достатньо поширеними в аналізованій термінології. Найбільш поширеними моделями, за якими утворено ці одиниці, є такі:

N + N + N + N (*air defense battle zone, frequency repetition spot jamming, air frame heat homing*);

Adj + N + N + N (*terminal point air defense, optical tracking fire control, low altitude air defense*).

Чотирикомпонентні військові терміни англійської мови утворюються також за моделями:

Adj + Adj + N + N (*equisignal angular coordinates measurement*);

N + N + Adj + N (*air defense green zone; target information analog-digital converter*);

Abbr + N + N + N (*SAM target destruction area, AA fire control station, SAM system reaction time*);

Adj + Abbr + N + N (*radarless AA missile launcher*);

Adj + N + Adj + N (*roportional navigation semiactive guidance*);

N + N + Abbr + N (*radar guidance AA system*);

N + Abbr + N + N (*engine IR radiation reduction*);

P II + N + N + N (*mixed air defense unit*).

Прийменникові чотирикомпонентні одиниці представлені незначною кількістю моделей:

Adj + N + N + prep + N (*automatic target tracking by range, safe passage route for fighters*);

Adj + Adj + N + prep + N (*automatic technical rate of fire*);

N + prep + Abbr + N + N (*laying with AA fire director*).

Наявними в аналізованій термінології є шестикомпонентні одиниці, утворені за моделями:

Part II + N + N + N + N + N (*armored vehicle air defense system turret*);

Adj + N + N + Adj + N + N (*tactical air defense automatic control system*);

Adj + N + Adj + N + N + N (*multiple beam vertical directivity pattern radar*);

N + N + N + Adj + N + N (*pulse repetition rate random law shifting*);

Adj + N + Abbr + Abbr + N + N (*multiple tube AA SP artillery mount*);

Adj + N + prep + N + Adj + Adj + N (*energetic concealment by reducing the effective reflective area*);

Adj + N & N + Abbr + N + N (*optical acquisition and tracking AA missile system*);

N + N + N + N & N + N (*air defense data processing and representation system*).

Зустрічаються в англomовній військовій термінології також кілька семикомпонентних одиниць, наприклад: *air corridor for aircraft moving to air passage point, forward joint NATO air defense SAM zone*. Існує в ній і восьмикомпонентний термін: *clutter false alarm control automated radar detection system*.

Характерною рисою окремих із зазначених нами багатоконпонентних військових термінів англійської мови є наявність в них абревіатур.

Структурна класифікація військових термінів-абревіатур англійської мови базується на основі загальноновизнаних положеннях, що абревіації можуть підлягати будь-які терміни-слова (похідні, непохідні, складні) та терміносполучення, а всі абревіатури залежно від виду комунікації та реалізації в мовленні поділяються на два типи: графічні та лексичні².

Під графічними абревіатурами розуміємо ті з них, які використовуються тільки в письмовому мовленні, не мають особливої звукової форми та замінюються своїми повними аналогами в усному мовленні. Подібні одиниці представлені:

початковими літерами однослівного терміна (*H – homing; L – launcher; D – distance; O – observation*);

початковими літерами терміна, що складається з кількох слів (*ta – target area; rf – radio frequency; rdf – radio direction finder*);

початковими літерами елементів терміна, що є складним словом (*FI – fighter-interceptor; BL – bomblines; a/w – all-weather*);

першою частиною терміна (*hel – helicopter; comm – communication; con – control; az – azimuth*);

першими частинами елементів складного терміна (*COMJAM – communications jamming; COMSEC – communications security*);

шляхом вилучення деяких літерів і складів та поєднаних початкових і кінцевих літер (контрактурами), наприклад: *msl – missile; tgt – target; ctms – countermeasures; acft – aircraft; opr – operator; rg – range*;

використанням літери замість звичайного префікса або першої частини слова, наприклад: *aj – antijamming; ARM – antiradar missile; xmitr – transmitter*.

Лексичні абревіатури є одиницями мови. Вони характеризуються специфічністю своєї структури, більшою варіативністю, можливістю взаємодії з іншими способами словотворення. До лексичних абревіатур належать так звані морфологічні абревіатури, які, зі свого боку, поділяються на три основні групи: 1) усічення, 2) ініціальні абревіатури, 3) скорочення змішаного типу³.

Найбільша група в аналізованій термінології представлена ініціальними абревіатурами. Вони мають від одного до п'яти компонентів, наприклад: *G – ground, T – tactical, V – vehicle; MC – missile control, AR – acquisition radar; AOP – air observation post, FCC – fighter control center, MTI – moving*

² Гайденок Ю. О., Сергієнко О. О. Особливості вживання скорочень та їх класифікація в сучасній англійській мові. *Закарпатські лінгвістичні студії*. 2022. Вип. 24. Т. 1. С. 78–82. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.24.1.15>.

³ Гайденок Ю. О., Сергієнко О. О. Особливості вживання скорочень та їх класифікація в сучасній англійській мові. *Закарпатські лінгвістичні студії*. 2022. Вип. 24. Т. 1. С. 81. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.24.1.15>.

target indicator; *ADMB* – air defense missile base, *MRCP* – mobile radar control post; *TAADC* – Theater Army Air Defense Command, *ALARM* – Air Launched Anti-Radiation Missile.

В аналізованій термінології можна зустріти також ініціальні аббревіатури з понад п'ятьма компонентами, наприклад: *JSTARS* – Joint Surveillance and Target Attack Radar System; *IUKADRE* – Improved United Kingdom Air Defense Ground Environment; *NATINADS* – NATO Integrated Air Defense System; *COMNAEFW* – Commander NATO Airborne Early Warning and Control Force; *COMAAFCF* – Commander, Allied Air Forces Central Europe.

Особливою в аналізованій термінології англійської мови є група ініціально-цифрових, які відрізняються від власне ініціальних наявністю цифрового показника, наприклад: *CH-47A*; *XLGM-25C*. Цей тип аббревіатур використовується для позначення зразків бойової техніки та зброї. Цифри в них позначають її маркування, калібр, серію, індекси призначення, тип, модифікації та інші технічні характеристики. У силу своєї специфіки подібні одиниці не підлягають розшифруванню, тоді як для звичайних термінологічних аббревіатур ініціального типу розшифрування є обов'язковим, якщо подібна аббревіатура використовується вперше.

Скорочення змішаного типу в англійській військовій термінології створюються внаслідок одночасного використання усичення та ініціальної аббревіації (*SHORAD* – Short Range Air Defense) або є частково скороченими словами, які виникли через взаємодію аббревіації зі словоскладанням і утворюються з ініціальної аббревіатури та повнозначного слова (*ICBM-guidance*), а також аббревіатури й афікса (наприклад, *anti-ICBM (msl)*; *anti-MIRV (msl)*; *counter-ASM (msl)*).

Існують в аналізованій термінології і телескопізми. Прикладами телескопних утворень в англійській військовій термінології є *balmi* – ballistic missile; *transceiver* – transmitter-receiver; *translauncher* – transporter-launcher. Наявність в аналізованій термінології різного типу аббревіованих одиниць та їх широке використання пояснюється загальною тенденцією до економії мовних засобів та компресії мовлення.

2. Семантичні особливості англійської військової термінології

Необхідність вивчення семантики терміна зумовлена не тільки потребою в розумінні його значення, але й усвідомленням тих процесів і механізмів, які беруть участь у його творенні. Семантичний спосіб творення називається науковцями «семантична деривація»⁴. Зазначимо, що

⁴ Д'яков А. С., Княк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ : Вид. дім «KM Academia», 2000. С. 83.

сам термін «деривація» було вперше використано у 30-ті рр. XX століття польським лінгвістом Е. Куриловичем для характеристики словотворчих процесів⁵.

Під семантичною деривацією розуміють семантичне переосмислення значення слів, унаслідок якого можуть з'являтися нові мовні одиниці⁶. Ключовими процесами семантичної деривації у термінотворенні вважаються термінологізація та ретермінологізація⁷.

Під термінологізацією розуміють процес утворення термінів від загальноживаних слів⁸. Метафора, що є одним із механізмів термінологізації, відіграє основну роль у творенні англійських військових термінів семантичним шляхом. Під метафорою розуміють троп або механізм мовлення, що полягає у використанні слова, яке позначає поняття певного класу предметів, явищ тощо для позначення чи надання характеристики поняття, що входить до іншого класу на основі схожості їх значень⁹.

На думку А. Вілдена, «будь-яка наукова теорія – це мережа метафор і, більш того, будь-яке знання, включаючи наукове, є неминуче метафоричним»¹⁰. Додамо, що метафора є одним із найбільш продуктивних процесів породження мовних одиниць, як і однією із найбільших джерел творення термінів у різних мовах, зокрема англійській. Терміни-метафори є дуже поширеними в англійській військовій термінології, зокрема:

chopper (a helicopter) – вертоліт, гелікоптер;

pillbox (a small bunker constructed from reinforced concrete) – невелика вогнева споруда з армованого бетону;

silo (an underground chamber where a missile is stored and from which it can be launched) – підземна шахта для розміщення та запуску ракет.

Метафоричне перенесення в англійській військовій термінології часто базується на сенсомоторному досвіді людини й асоціативних зв'язках між предметами, об'єктами, явищами, що порівнюються. Аналіз фактичного матеріалу дав нам змогу виокремити такі групи метафоричних одиниць в аналізованій термінології:

⁵ Kuryłowicz J. Dérivation lexicale et dérivation syntaxique. *Bulletin de la Société de Linguistique de Paris*. 1936. Vol. 37. P. 79–92.

⁶ Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ : Вид. дім «KM Academia», 2000. С. 84.

⁷ Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ : Вид. дім «KM Academia», 2000. С. 85.

⁸ Cabré M. T. Terminology: Theory, Methods and Applications. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1999. P. 92.

⁹ Goatly A. The Language of Metaphors / 2nd ed. London ; New York : Routledge, 2007. P. 11.

¹⁰ Wilden A. System and Structure. Essays in Communication / 3-d ed. New York : Tavistock Publications, 2017. P. 46.

ті, що базуються на схожості за формою (*dragon's teeth* – протитанкові перепони), *dish-radar* – параболоїдна антена, *vertical thinking* – дедуктивне мислення, *field of fire* – сектор обстрілу);

ті, що базуються на схожості за функціями (*choke-point* – вузький прохід з найбільшою вірогідністю нападу ворога, *armor-piercing* – бронейійний, *back-up system* – резервна система);

ті, що базуються на схожості форми та функцій (*carpet bombing* – килимове бомбардування, *belt-fed* – стрічкова подача);

ті, що базуються на схожості структури чи устрою (*chamber* – патронник, *foxhole* – одиночний окоп);

ті, що базуються на схожості за зовнішнім виглядом (*barrel* – ствол (гвинтівки), *turret* – гарматна башня, *razor wire* – колючий дрим, *salient* – клин, дуга);

утворені на основі асоціативних зв'язків (*parent division* – дивізія, до якої входить цей підрозділ, *accurate fire* – прицільний вогонь, *caterpillar steel track* – гусенична сталева стрічка, *booby-trap* – міна-пастка, *drop zone* – зона висадки парашутного десанту, *dumpty position* – помилкова позиція, *flag officer* – вищий офіцер, адмірал, *free rocket* – некерована ракета, *hand guard* – ствольна накладка, *handgun* – особиста вогнепальна зброя, *gooseberry* – переносне дротяне загородження, *jamming signal* – погано переданий сигнал, *dive-bombing* – бомбометання з пікірування, *flamethrow vehicle* – вогнеметна машина);

ті, що базуються на тактильних відчуттях (*buddy-buddy refueling* – дозаправка літака в повітрі, *dry bag* – ізолюючий костюм, *dry battery* – суха батарея);

ті, що базуються на слухових відчуттях (*silent zone* – тиша в ефірі, *silent war* – партизанська війна, *silencer* – глушитель, *drone* – невеликий безпілотний літак, призначений для переміщення обладнання за полем бою, *chatterbox* – кулемет).

Особливої уваги заслуговує утворення метафор-колонорімів, що пов'язано з підсвідомим баченням реальності. Зазвичай на поняття, що отримує термінологічне позначення, накладаються відчуття, які викликає той чи інший колір. Так, наприклад, червоний колір – це колір вогню, небезпеки, агресії, жорсткості, активності, синій є кольором неба та води, спокою, надійності, умиротворення. Отже, червоний колір асоціюється здебільшого з ворогом або його діями, а на військових мапах позиції ворога зазвичай позначені червоним кольором. Це відображено в метафоричних військових термінах англійської мови, зокрема:

red alert – найвищий ступінь бойової готовності;

red force marking system – відстеження маркування сил ворога (супротивника);

red fire – вогонь сил супротивника.

Синій колір, зі свого боку, асоціюється з дружніми військами й союзниками. На військових картах вони позначені саме синім кольором, а англomовні метафоричні військові терміни з відповідним колоріном мають зазвичай позитивне забарвлення, наприклад:

blue forces – свої війська;

blue Forces Tracking – відслідковування союзних сил;

blue beret – збройні сили ООН;

blue day – день вручення відзнак для військовослужбовців.

Метафорами-колоронімами є в англomовній військовій термінології також такі одиниці:

orange cell – сили, що позначають союзників під час навчання;

black friar – диверсант-одинак;

yellow zone – нейтральна зона;

white wash – приховування військового дисциплінарного порушення.

За сферою-джерелом походження метафоричні військові терміни можна поділити на антропоморфні та неантропоморфні одиниці. Антропоморфна метафора є метафорою, у якій виявляється асоціативний зв'язок зі світом людини, її зовнішності, рис характеру та якостей, її відчуттів, дій, діяльності, створених ним предметів, наприклад:

soft-skinned vehicle – машина, що не має броньового захисту;

dummy ammunition – навчальні вистріли;

dive-bombing – бомбардування з пікірування;

soft target – слабо захищена ціль, уразлива ціль;

air force – повітряні війська;

blind – маскувальна сітка;

wait out – тимчасове припинення вогню;

baton round – пластикова куля;

knife rest – дротяне огородження;

fierce fighting – жорстокий бій;

hair trigger – спусковий гачок, що потребує слабого натискання;

ammunition belt – патронна стрічка;

sabot – патрон снарядної лінзи;

live ammunition – бойові патрони;

dead drop – схованка;

dumb bomb – холостий заряд.

Неантропоморфна метафора представлена в аналізованому шарі англomовної термінологічної лексики такими одиницями, як:

bug – жучок;
dog-watch – дозор;
war bird – бойовий літак;
field of fire – простір, що прострілюється;
ditch – аварійна посадка літака на воду;
baptism of fire – хрещення вогнем;
foxhole – вічко для стрілянини;
leapfrog – пересування почергово, перебіжками;
gooseberry – дряпане огороження, «їжак»;
blast wave – вибухова хвиля тощо.

Поряд із метафорою у творенні англомовних військових термінів бере також участь метонімія, що є транспозицією значення мовної одиниці, яке базується на ознаках суміжності референтів¹¹. Зазначимо, що метонімічні одиниці не є такими поширеними в англомовній військовій термінології, як метафоричні, проте їх роль у її формуванні є також вагомою. Так, наприклад, лексема *staff* первинно означала в англійській мові «*древко (держак) із прапором, яке належало певному полку*»¹². На основі метонімічного перенесення було утворено військовий термін із значенням «*особистий склад офіцерів*»¹³, тобто відмітним знаком людей, що належать до певного військового підрозділу, є той чи інший прапор. Шляхом метонімічного перенесення було утворено також терміни *barrage fire* – *загороджувальний вогонь*, *silver* – *нагорода за участь у бойових діях*.

На основі метонімічного перенесення було сформоване і значення терміна *armour* – *бронетанкові війська*. Первинним значення вказаної одиниці в англійській мові є «*броня*»¹⁴. Англомовна лексема *marine* із значенням «*морський*» стала вихідною для метонімічних термінів «*солдат морської піхоти, флот*»¹⁵, назва будівлі *Pentagon*, де розміщується Міністерство оборони США, стала використовуватися для позначення цього міністерства та військової системи країни загалом.

Від імен винахідників шляхом метонімічного перенесення було створено також такі термінологічні одиниці, як:

bren – ручний кулемет;
boeing – бомбардувальник;

¹¹ Куц Е. О. Метонімічні номінації як засоби вираження етнічних упереджень у дискурсі американських політиків. *Нова філологія*. 2012. № 50. С. 62.

¹² Baugh A. C., Cable T. A History of the English Language / 5-th ed. London : Routledge, 2002. P. 65.

¹³ Collins English Dictionary. 13th ed. Glasgow : HarperCollins Publishers, 2018. P. 1556.

¹⁴ Baugh A. C., Cable T. A History of the English Language / 5-th ed. London : Routledge, 2002. P. 66.

¹⁵ Baker K. Dictionary of Military Terms / 5-th ed. London : A&C Black, 2011. P. 197.

Molotov cocktail – коктейль Молотова, пляшка із запальною сумішшю;
sten – автомат.

Метонімічними у військовій термінології англійської мови є одиниці, утворені від окремих топонімічних назв, наприклад:

Hiroshima (Хіросіма) – використання ядерної зброї проти крупного населеного пункту;

Verdun (Вердун) – незламна фортеця;

Cannae (Канни) – повний розгром крупного населеного пункту;

Pearl Harbor (Перл-Харбор) – раптовий напад.

Аналіз військових термінологічних одиниць, утворених метонімічним шляхом, дав змогу розподілити їх за групами відповідно до таких основних моделей їх творення:

модель «частина – ціле» (синекдоха), наприклад: *one striper* – офіцер американського флоту (чий ранг позначен однією нашивкою), *three striper* – сержант, *red hat* – штабний офіцер, *outfit* – військовий підрозділ, загін, *commando* – десантно-диверсійний підрозділ, боєць-десантник, *fight deck* – бойові дії, зіткнення;

модель «процес – результат», наприклад: *flash bang* – світло-шумова гармата, *chow* – пайок, *shooting* – знищення та ін.;

модель «власне – загальне ім'я», наприклад: *Dunkirk* (Дюнкерк) – евакуація морем великої групи військ після відступу, *Dien Bien Phu* (Д'єн-Б'єн-Фу) – знищення обкладеного гарнізону.

Процес творення англійських військових термінів здійснюється також шляхом ретермінологізації, що є процесом перенесення терміна однієї сфери до іншої із його повним чи частковим переосмисленням¹⁶. До ключових екстралінгвальних причин ретермінологізації відносять близькість понять і явищ різних наукових і професійних сфер, інтеграцію наукового знання, вважаючи основною лінгвальною причиною при цьому економію мовних засобів, що виявляється у використанні в готовому вигляді форми однієї термінологічної одиниці для створення іншої¹⁷. Прикладами термінологічних одиниць, що з'явилися в англійській військовій термінології внаслідок ретермінологізації, є такі:

anthrax – вид бактеріологічної зброї (медич. *anthrax* – сибирська виразка);

embattlement – бійниця (будів. *парапетна стіна із зубцями*).

Термінологічні одиниці англійської мови військової сфери можуть також підлягати детермінологізації, що є процесом переходу

¹⁶ Кочан І. С. Українська наукова термінологія: історія і сучасність. Львів : Вид-во Львівського національного університету імені Івана Франка, 2010. С. 115.

¹⁷ Там само.

з термінологічної лексики в загальновживану мову, який відбувається внаслідок деспеціалізації термінів, втрати ними їх термінологічного значення¹⁸. Отже, детермінологізація є зворотним до термінологізації процесом.

Початкова стадія детермінологізації пов'язана із частим використанням термінів поза фаховим контекстом (наприклад, у засобах масової інформації, політичному мовленні тощо). При цьому поняття, що позначається цим терміном, здебільшого залишається тим самим, але найчастіше порушується однозначна відповідність терміна науковому визначенню та поступово зникає різниця між термінологічним і нетермінологічним використанням цього слова.

Зазвичай таке застосування має епізодичний характер, тобто може використовуватися у ЗМІ тільки у зв'язку з певною подією або в разі спілкування фахівця з нефахівцем. Саме на цьому етапі, коли ще не повністю втрачено термінологічне значення, говорять про консубстанціональні терміни¹⁹. Наступним етапом детермінологізації є оформлення терміна як слова загальновживаної мови та його фіксація в її словниках. У цьому випадку термін вже неможливо зіставити з науковим поняттям, наприклад: *war, bomb, explosion, air support, salvo, torpedo* та ін. Процеси детермінологізації викликані екстралінгвістичними та суто лінгвістичними причинами: зростанням ролі науки, техніки, популяризацією та обговоренням певних подій, що відбуваються у тій чи іншій професійній сфері; наявністю системних зв'язків між термінологічними та нетермінологічними одиницями.

3. Переклад англomовної військової термінології

Велике значення для перекладу термінологічно навантажених текстів військової тематики має точність, оскільки подібні тексти можуть слугувати основою для прийняття важливих рішень, проведення військових операцій тощо. Під час усного перекладу перекладач повинен відтворювати дискурсивно-однозначне (безваріантне) формулювання змісту та форми військових висловлювань типу інструкцій, розпоряджень, наказів, команд із чітко детермінованим призначенням і прогнозованим адресантом перлокутивним ефектом. Вочевидь, військовий перекладач повинен володіти військовою термінологією мови оригіналу та мови перекладу, знати її аломорфні та ізоморфні риси, бути обізнаним у військовій справі

¹⁸ Кочан І. С. Українська наукова термінологія: історія і сучасність. Львів : Вид-во Львівського національного університету імені Івана Франка, 2010. С. 118.

¹⁹ Кочан І. С. Українська наукова термінологія: історія і сучасність. Львів : Вид-во Львівського національного університету імені Івана Франка, 2010. С. 121.

країн, мови яких він використовує для перекладу, знати національну специфіку їх військових доктрин, організаційних структур, стратегічних і тактичних можливостей, озброєння, техніки, що використовуються ними.

Значна кількість англومовних військових термінів відтворюється українською мовою із застосуванням таких відповідників, зокрема: *ambash* – засада, *ammunition* – боєприпаси, *armistice* – перемир'я, *barrel* – ствол, *besiege* – осаджувати, *bullet* – куля, *casion* – зарядний ящик, *casualties* – жертви, *ceasefire* – режим тиші, *deployment* – дислокація, *dug out* – бліндаж, *falcon* – дрібнокаліберна пушка, *hostilities* – військові дії, *incursion* – вторгнення, *infantry* – піхота, *machine-gun* – кулемет, *military man* – військовослужбовець, *onslaught* – штурм, *ordnance* – боєприпаси, *recruit* – призовник, *reconnaissance* – розвідка, *rifle* – гвинтівка, *shell* – снаряд, *trench* – траншея, *turret* – облогова башта, *volley* – залп, *walkie-talkie* – рація.

Частотним у відтворенні англومовних військових термінів засобами української мови є також транскодування, представлене такими типами:

транслітеруванням, зокрема: *admiral* – адмірал, *front* – фронт, *marshal* – маршал, *revolver* – револьвер, *radar* – радар;

змішаним транскодуванням, наприклад: *sniper* – снайпер, *tank* – танк, *ranger* – рейнджер (боєць десантного диверсійно-розвідувального підрозділу), *cuirassier* – кірасир, *echelon* – ешелон;

адаптивним транскодуванням, зокрема: *army* – армія, *attack* – атака, *atomic bomb* – атомна бомба, *artillery* – артилерія, *battalion* – батальон, *capitulate* – капітулювати, *cavalry* – кавалерія, *counterattack* – контратака, *cyberattack* – кібератака, *fleet* – флот, *grenade* – граната, *mine* – міна, *manoeuvre* – маневр, *rocket* – ракета, *sergeant* – сержант, *acoustic torpedo* – акустична торпеда, *countersniper operation* – контрснайперська операція.

Наведені приклади свідчать, що більшість англومовних військових термінів відтворюється українською мовою адаптивним транскодуванням. Частотність вживання адаптивного транскодування пояснюється не тільки його здатністю пристосувати термін вихідної мови до норм мови цільової, але й розбіжностями, що існують між аналітичною англійською та синтетичною українською мовою.

Частотним способом перекладу військової термінології англійської мови є і калькування, що виявляється в поморфемному відтворенні її складних одиниць засобами української мови або послівному (буквальному) перекладі її терміносполучень²⁰, зокрема: *warhead* –

²⁰ Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. С. 296.

боєголовка, *cyberwar* – кібервійна, *cyberdefence* – кіберзахист, *cyberweapon* – кіберзброя, *mine detector* – міношукач, *minefield* – мінне поле, *airburst* – повітряний вибух, *antitank mine* – протитанкова міна, *automatic fire* – автоматичний вогонь, *general staff* – генеральний штаб, *radar installation* – радіолокаційна установка, *caliber ammunition* – каліберні боєприпаси, *rifle fire* – гвинтіковий вогонь, *general alarm* – загальна тривога, *regular army* – регулярна війна, *armour protection* – броньовий захист, *joint staff* – об'єднаний штаб, *intercontinental ballistic missile* – міжконтинентальна балістична ракета, *orbital weapon* – орбітальний вогонь, *operation-intelligent net* – оперативно-розвідувальна мережа, *infantry battalion* – піхотний батальйон, *national guards* – національна гвардія.

Наведені приклади свідчать, що більшість термінів, що перекладаються українською мовою шляхом калькування, є двокомпонентними одиницями. Крім того, переклад окремих із вказаних одиниць здійснюється з поєднанням адаптивного транскодування та калькування (*cyberwar* – кібервійна, *cyberdefence* – кіберзахист, *cyberweapon* – кіберзброя, *orbital weapon* – орбітальний вогонь, *heavy division* – важка дивізія, *heavy artillery* – важка артилерія, *tactical air command* – тактичне повітряне командування), заміни частини мови та калькування (наприклад, *limited war* – обмежена війна, *caliber ammunition* – каліберні боєприпаси, *armour protection* – броньовий захист, *rifle fire* – гвинтіковий вогонь), адаптивного транскодування, заміни частини мови та калькування (*antitank mine* – протитанкова міна, *operation-intelligent net* – оперативно-розвідувальна мережа). Це дає змогу говорити про застосування комбінованого способу перекладу вказаних одиниць або поєднання способів і трансформацій їх відтворення.

До способів перекладу англійських термінологічних одиниць В. І. Карабан відносить також описовий переклад²¹, сутність якого полягає у розкритті значення терміна шляхом його розгорнутого опису. Зазначимо, що терміни відтворюються шляхом опису в тих випадках, коли їх неможливо перекласти іншим способом. Прикладами застосування описового перекладу для відтворення англійських військових термінів є такі: *attack problem* – тактична задача з ведення наступального бою, *smart artillery* – артилерія з високою точністю поразки, *field study* – вивчення досвіду військ, *kill house* – приміщення для тренування зі штурму та ліквідації цілі, *airborne alert* – безперервне бойове чергування в повітрі, *cache* – тайний склад зі зброєю, *accompanied stores* – вантажі, що

²¹ Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. С. 297.

перевозяться разом із військами, *aeronuclear force* – авіаційне поєднання, озброєне засобами ядерного нападу поєднання.

Зазначимо, що шляхом опису відтворюється багато інноваційних одиниць англомовної військової термінології, зокрема: *knowledge warrior* – майбутній військовий (який володіє необхідною інформацією для запобігання війни або для перемоги в ній з мінімальними втратами або взагалі без жертв); *land warrior* – програма оснащення американських наземних військ новітніми засобами ведення бою, комунікації і захисту від противника.

За нашими спостереженнями, лише окремі англомовні військові терміни відтворюються українською мовою антонімічним перекладом, що поєднується при цьому з описовим (наприклад, *tank proof ground* – місцевість, недоступна для танків) або іншими комбінованими способами, до яких входить також антонімічний (наприклад, *proximity detonator* – неконтактний детонатор, *battalion minus* – батальйон із неповним складом, *unconcealed position* – позиція, відкрита для спостереження, *target of opportunity* – непланова ціль).

У сучасному вітчизняному перекладознавстві існує традиція розмежування способів перекладу тих чи інших мовних одиниць, у тому числі й термінологічних, а також перекладацьких трансформацій, що застосовуються для їх відтворення. Перекладацькі трансформації є «різного роду змінами лексичних і граматичних одиниць мови оригіналу під час перекладу з метою їх адекватної передачі іншомовними засобами» із врахуванням норм мови перекладу та мовленнєвих традицій її культури»²².

Поширеною у перекладі одиниць аналізованої термінології українською мовою є трансформація – перестановка слів. Вона використовується для відтворення термінів-словосполучень та полягає у зміні позицій її компонентів, наприклад: *battalion headquarter* – штаб батальйону, *liquidation program* – програма ліквідації, *chemical weapon liquidation* – ліквідація хімічної зброї, *fire coordination* – координація вогню, *gun control system* – система управління пушкою, *patrol torpedo plane* – патрульний літак-торпедоносець, *tank crew* – екіпаж танка, *division artillery commander* – начальник артилерії дивізії, *ammunition lot* – партія боєприпасів, *booby-trap* – міна-ловушка, *guidance system* – система наведення, *missile guidance station adjustment* – настройка станцій наведення ракет, *to develop enemy position* – виявляти позиції ворога.

²² Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. С. 300.

Переклад англomовних військових термінів здійснюється також за допомогою трансформації додавання слова (слів). Вказана трансформація сприяє пристосуванню цих одиниць до норм мови перекладу, наприклад: *prime* – капсуль-випромінювач, *alternate position* – запасна вогнева позиція, *intermediate objective* – проміжний об'єкт наступу, *armor operations* – бойові дії бронетанкових військ, *hull side plate* – бортовий броньовий лист корпусу танка, *organized defence* – заздалегідь підготовлена оборона, *nominal weapon* – номінальна ядерна зброя, *flat trajectory* – настільна траєкторія вогню. Додаються в перекладі аналізованої термінології не тільки повнозначні слова, але й прийменники, зокрема: *to shift fire* – переносити вогонь по лінії фронту, *to follow a target* – стежити за ціллю, *to take a defense* – переходити до оборони тощо.

Зворотною трансформації додавання є трансформація вилучення слова або слів. Вилучати, за зауваженням В. І. Карабана, можна лише ті «елементи, що певним чином дублюються в оригіналі за нормами його мови або передача яких мовою перекладу може порушити норми останньої»²³ [26, с. 311]. Саме тому під час перекладу англomовних термінів-словосполучень вилучаються переважно прийменники, що дає змогу пристосувати ці терміни до граматичних норм і норм сполучуваності в українській мові, наприклад: *weapon of mass destruction* – зброя масового знищення, *support of infantry* – підтримка піхоти, *suppression of enemy* – подавлення ворога, *speed of climb* – швидкість підйому, *form of maneuver* – вид маневру, *forward edge of battle* – передній край оборони, *avenue of armor approach* – танконебезпечний підступ, *center of resistance* – вузол опору, *estimate of situation* – оцінка ситуації, *initial stage of combat* – початковий період бою тощо.

Пристосуванню до граматичних та інших норм української мови сприяє також така трансформація, як заміна частини мови, наприклад: *forced march* – форсований марш, *march groups* – маршова група, *intelligence cycle* – розвідувальний цикл, *reconnaissance patrol* – розвідувальний дозор, *surprise attack* – раптовий напад, *finance company* – фінансова рота тощо.

Зазначимо, що більшість англomовних багатокomпонентних термінів військової сфери відтворюються українською мовою за допомогою комплексних трансформацій, наприклад: *interference with each other* – взаємні перешкоди (перестановка слів, вилучення, заміна частини мови), *air superiority* – перевага в повітрі (перестановка, додавання, заміна частини мови), *external blast warhead* – бойова частина з фугасним

²³ Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. С. 311.

зарядом (додавання, перестановка, заміна частини мови, лексична заміна), *shell crater* – воронка від снаряда (перестановка, додавання), *barbed wire entanglement* – огородження з колючого дроту (перестановка, додавання, заміна частини мови, лексична заміна), *destruction fire* – вогонь на руйнування (перестановка, додавання), *denial operation* – дії із заборони (перестановка, додавання, лексична заміна), *kneeling foxhole* – окоп для стрільянина з коліна (перестановка, додавання, заміна частини мови), *belt-fed* – із стрічковою подачею (додавання, лексична заміна, заміна частини мови).

Спосіб перекладу тієї чи іншої термінологічної одиниці або тип перекладацької трансформації, задіяної у її відтворенні, слід виявляти в безпосередньому контексті її вживання. Проаналізуємо у зв'язку із цим контексти вживання окремих військових термінів:

*The air-borne division is a combined arms team consisting of a common division base, nine airborne infantry battalions and one SPAT battalion*²⁴.

Повітрянодесантна дивізія являє собою загальновійськове поєднання, що складається із звичайної дивізії, дев'яти повітрянодесантних батальйонів і одного самохідного протитанкового батальйону.

Переклад терміносполучення *air-borne division* здійснюється його україномовним термінологічним еквівалентом *повітрянодесантна дивізія*, тоді як переклад терміна *combined arms team* здійснюється з використанням комплексної лексико-граматичної трансформації, що передбачає контекстуальну заміну (*team* – поєднання), що є лексичною перекладацькою трансформацією, «внаслідок якої перекладним відповідником стає слово або словосполучення, що не є відповідником і що підібрано із врахуванням контекстуального значення слова, яке перекладається, його контексту вживання та мовленнєвих норм і традицій мови перекладу»²⁵ та заміну частини мови, поєднану з контекстуальною заміною (*combined arms* – загальновійськовий).

Словосполучення *common division base* відтворюється українською мовою із використанням перекладацької трансформації опущення (звичайна дивізія). Терміносполучення *airborne infantry battalions* перекладається калькуванням та адаптивним транскодуванням (*повітрянодесантних батальйонів*), а терміносполучення з аббревіатурою (*SPAT battalion*) відтворюється шляхом використання її повного україномовного

²⁴ Swanston M., Swanston A. History of Air Warfare: From World War I to the Present Day. New York : Sterling Publishing, 2019. P. 28.

²⁵ Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. С. 287–288.

еквівалента *самохідний протитанковий* та калькування (*SPAT (self-propelled anti-tank) battalion* – *самохідний протитанковий батальйон*). Проаналізуємо інший приклад:

*The numbered air force is composed of two or more air divisions and is designed to do a particular mission such as bombardment*²⁶.

Номерна повітряна армія складається з двох або більше **авіаційних дивізій**, призначених для виконання будь-якого **специфічного завдання**, наприклад для **бомбардування**.

Термінологічне словосполучення *the numbered air force* відтворюється українською мовою за допомогою трансформації заміна частини мови (*the numbered* – *номерний*), термінологічне словосполучення *air divisions* перекладається шляхом калькування й адаптивного транскодування (*авіаційних дивізій*), словосполучення *particular mission* відтворюється українською мовою за допомогою контекстуальної заміни (*специфічне завдання*).

Звернемося до аналізу ще одного прикладу:

*Machine guns are designed to support the infantrymen with a heavy volume of accurate fire*²⁷.

Кулемети призначені для підтримки **піхотинців** **точним вогнем високої щільності**.

Термін *machine guns* відтворюється українською мовою за допомогою термінологічного відповідника *кулемети*, який збігається за значенням, але не збігається за структурою з англomовною одиницею (*machine gun* (словосполучення) – *кулемет* (складне слово). Термін *infantrymen* також перекладається українською шляхом еквівалентного перекладу (*піхотинці*), тоді як відтворення багатокomпонентного словосполучення *a heavy volume of accurate fire* здійснюється за допомогою комплексної лексико-граматичної трансформації, що передбачає перестановку слів, вилучення прийменника *of* та контекстуальну заміну (*heavy volume* – *висока щільність*), унаслідок чого утворюється складне україномовне терміносполучення *точним вогнем високої щільності*, *indirect fire* – *вогонь із закритих вогневих позицій* (перестановка, додавання, контекстуальна заміна, заміна частини мови), *high wire entanglement* – *дротове загородження на високих кіллях* (перестановка слів, додавання). Отже, добір перекладацьких трансформацій, задіяних у відтворенні англomовних військових термінів, визначається контекстом вживання цих одиниць.

²⁶ Swanston M., Swanston A. History of Air Warfare: From World War I to the Present Day. New York : Sterling Publishing, 2019. P. 72.

²⁷ Swanston M., Swanston A. History of Air Warfare: From World War I to the Present Day. New York : Sterling Publishing, 2019. P. 201.

ВИСНОВКИ

Англомовна військова термінологія є одним із найбільш динамічних шарів спеціальної лексики, розвиток якої обумовлений науково-технічним прогресом, а також безперервними військовими конфліктами та війнами.

За структурою англомовні військові терміни поділяються на прості, що є кореневими та похідними одиницями, утвореними шляхом афіксації та конверсії, складні з двома та трьома компонентами, багатокомпонентні й абревійовані. Терміни-словосполучення містять від двох до восьми компонентів. Найбільш поширеними є дво- та трикомпонентні терміни. Абревійовані військові терміни є графічними та лексичними абревіатурами.

Семантичні характеристики англомовних військових термінів зумовлені особливостями їх значення, творення якого здійснюється шляхом семантичної деривації. Основними процесами семантичної деривації, що беруть участь у творенні англомовних військових термінів, є термінологізація та ретермінологізація. Метафора та метонімія є механізмами актуалізації семантичної деривації. Метафоричні терміни представлені в аналізованій термінології антропоморфними та неантропоморфними одиницями. Моделями творення метонімічних військових термінів англійської мови є «частина – ціле», «процес – результат», «власне – загальне ім'я». Англомовні військові терміни можуть підлягати детермінологізації, бути консубстанціональними термінами.

Англомовні військові терміни відтворюються українською мовою шляхом еквівалентного перекладу, транслітерування, змішаним та адаптивним транскодуванням. Останній спосіб є найбільш поширеним серед інших видів транскодування. Поширеним у відтворенні одиниць аналізованої термінології є також калькування. Окремі військові терміни передаються описовим перекладом. Шляхом опису передаються й англомовні інноваційні термінологічні одиниці військової сфери. Деякі терміни відтворюються шляхом антонімічного перекладу.

Під час перекладу термінів англійської мови військової сфери й англомовних текстів із ними використовуються також перекладацькі трансформації. Ними є перестановка, додавання та вилучення слів, заміна частини мови, контекстуальна заміна. Багатокомпонентні одиниці аналізованої термінології передаються українською мовою за допомогою комплексних трансформацій. Адекватність їх добору визначається безпосереднім контекстом вживання цих одиниць.

Подальші дослідження пов'язуємо з вивченням функційних особливостей англомовних військових термінів, а також аналізом особливостей перекладу консубстанційних військових термінів англійської мови визначеної сфери.

АНОТАЦІЯ

Еволюційні процеси у військовій сфері та поява в ній нових понять зумовлюють актуальність дослідження та необхідність систематизації англomовної військової термінології. Зазначене стосується з'ясування її структурних і семантичних особливостей, що, зі свого боку, сприяє визначенню способів і трансформацій її перекладу, здійсненому в цій науковій розвідці. У ній встановлено, що структурне розмаїття аналізованого шару термінологічної лексики англійської мови позначене наявністю простих кореневих слів, афіксальних і конверсійних дериватів, складних слів, терміносполук і абревіацій. Терміносполуки військової сфери є найбільш численними, представленими одиницями, що містять від двох до восьми компонентів. Семантичні особливості розвитку англomовної військової термінології зумовлені наявністю в ній термінологізованих і ретермінологізованих одиниць, переосмислених метафоричних і метонімічних термінів. У розвідці з'ясовано, що основними способами перекладу англomовних військових термінів є еквівалентний, транскодування та калькування. Інноваційні одиниці сфери перекладаються українською мовою описово. Багатокomпонентні терміносполуки відтворюються українською мовою за допомогою перекладацьких трансформацій, як-от перестановка, додавання та вилучення слів, заміна частини мови, контекстуальна заміна та комплексні трансформації. Вибір способу чи трансформації перекладу визначає контекст застосування аналізованих термінів.

Література

1. Зацний Ю. А. Сучасний англomовний світ і збагачення словникового складу. Львів : ПАІС, 2007. 228 с.
2. Гайденко Ю. О., Сергієнко О. О. Особливості вживання скорочень та їх класифікація в сучасній англійській мові. *Закарпатські лінгвістичні студії*. 2022. Вип. 24. Т. 1. С. 78–82. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.24.1.15>.
3. Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти. Київ : Вид. дім «KM Academia», 2000. 218 с.
4. Kuryłowicz J. Dérivation lexicale et dérivation syntaxique. *Bulletin de la Société de Linguistique de Paris*. 1936. Vol. 37. P. 79–92.
5. Cabré M. T. Terminology: Theory, Methods and Applications. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1999. 248 p.
6. Goatly A. The Language of Metaphors / 2nd ed. London; New York : Routledge, 2007. 376 p.

7. Wilden A. System and Structure. Essays in Communication / 3-d ed. New York : Tavistock Publications, 2017. 312 p.
8. Кушч Е. О. Метонімічні номінації як засоби вираження етнічних упереджень у дискурсі американських політиків. *Нова філологія*. 2012. № 50. С. 62–64.
9. Baugh A. C., Cable T. A History of the English Language / 5-th ed. London : Routledge, 2002. 447 с.
10. Collins English Dictionary / 13-th ed. Glasgow : HarperCollins Publishers, 2018. 2336 p.
11. Baker K. Dictionary of Military Terms / 5-th ed. London : A&C Black, 2011. 320 p.
12. Кочан І. С. Українська наукова термінологія: історія і сучасність. Львів : Вид-во Львівського національного університету імені Івана Франка, 2010. 294 с.
13. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури : граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.
14. Swanston M., Swanston A. History of Air Warfare: From World War I to the Present Day. New York : Sterling Publishing, 2019. 224 p.

Information about the author:

Kushch Elina Oleksiivna,

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Foreign Philology and

Translation

National University “Zaporizhzhia Polytechnic”

64 Universytetska Street, Zaporizhzhia, Ukraine